

# ALGUNES DADES BIOGRÀFIQUES DE JOSEP VERDÚ I FELIU, «GESTUS»

SIXTE MORAL i REIXACH

*Vilanova i la Geltrú*

És ben cert que moltes vegades —massa vegades— els pobles i la mateixa història obliden i no fan justícia a persones que han dedicat la major part de la seva vida i dels seus esforços a aconseguir d'aixecar culturalment un poble. El cas de Josep Verdú i Feliu n'és un bon botó de mostra. Josep Verdú dóna el bo i millor de la seva vida i obra a enaltir el sentit cultural i català de Vilanova, i els convilatans coetanis i de futures generacions no han fet gairebé res per recordar i dignificar la seva imatge. Solament l'any 1.935 l'apreciada revista cultural vilanovina PRISMA (1) retia homenatge al pare de la premsa vilanovina en català en ocasió del cinquantenari del seu traspàs. I modernament el DIARI DE VILANOVA (2) de data 9 de juny de 1.979, és a dir, en acomplir-se exactament vuitanta-quatre anys de la seva mort, de la ploma d'Àngel Olivé i Gatell ens recordava qui era aquest vilanoví que fou una de les plomes més prolífiques de la Renaixença catalana.

Qui era, doncs, Josep Verdú? Neix un vint-i-u de setembre

de l'any 1.853 al carrer de Pàdua, al bell mig de la Vilanova que anava creixent. Era fill del matrimoni compost per Manuel Verdú Puigjener i Carme Feliu Juncosa, filla d'una coneguda família geltrunenca. Josep Verdú començà els seus primers estudis a Vilanova, però quan la família es traslladà a Barcelona, Verdú començà a estudiar a la capital i féu algun curs de batxillerat, però que ben aviat va haver d'abandonar per la seva precària salut. Veiem que Verdú abandonà ben aviat la nostra ciutat, però restà lligat a ella per motius familiars, i concretament l'uní una bona amistat amb el seu cosí Josep Campamà que col·laborà moltes vegades en les seves aventures en el món de la premsa, i fou així mateix un prometedor poeta que morí molt jove, quan encara no havia donat els esperats fruits. Tenim, doncs, a Verdú que ha de deixar els seus estudis i s'inclinarà per les belles arts, i assistirà a les classes de la Llotja i també a casa del mestre Eduard Llorens. Féu alguna incursió en el camp de la pintura i presentà una obra a l'exposició regional de 1.882, així mateix també exposà algun que altre paisatge en aparadors de botigues.

Però l'autèntica voluntat que consecava a Josep Verdú era el món de les lletres i la seva possibilitat d'assolir una situació de perfeccionament del treball literari, sobretot en el que es referia a la poesia. Però de la manera com Verdú s'inicià en el món de la premsa fou segons A. Pujol i Bernadó (3), amb la fascinació que sentia per les seccions de passatemp i endevinalles que es publicaven a la premsa d'aquells temps. Josep Verdú, que començà a utilitzar el pseudònim de GESTUS, publicà a la Campana de Gràcia, les seves primeres endevinalles que tingueren força acceptació popular i àdhuc hi hagueren moltes peticions que seguís amb aquests temes. Així mateix començà a col·laborar amb força revistes catalanes, i va contribuir en aquests primers temps a enviar multitud d'endevinalles i faules, cercant sempre alguna proposició humorística o bé "pseudo-moralista". Utilitzà així mateix diversos pseudònims, segons la publicació a què anés destinat. Com exemple d'aquestes faules reproduïm aquí aquesta que és recollida per Pujol i Bernadó (4):

FAULA  
L'AIGUA I LA POLS

L'aigua clara es prenda  
de la pols del carrer  
al fi juntars'hi va  
y llot y franch va ser

Mireu be ab qui us junteu  
ans que enfangats quedeu.

Tot moviment ja sigui cultural o polític, té possibilitats de triomfar si ultra la preparació necessària disposa d'un camp adobat i d'uns mitjans de difusió importants. La Renaixença disposa d'aquests punts; en primer lloc té el camp adobat en les classes populars i també en les classes altes; el sentiment catalanista, és un sentiment que ben aviat serà portat a les idees polítiques i trobarà força seguidors, si bé és cert que en els primers moments el nacionalisme —catalanisme— és un patrimoni quasi exclusiu de la Burgesia o almenys és aquesta capa social la que considera el regionalisme com una idea ben important. Per altra banda la Renaixença disposa d'òrgans de premsa i expressió, el que comporta una possibilitat d'arribar a uns potencials seguidors. Així, és fundada la revista la RENAIXENSA com a òrgan aglutinant d'aquestes idees. Però no tot s'acaba en aquesta revista. Multitud de petites publicacions i fins i tot diaris agafaran aquesta nova ideologia que empeny amb força. Així, des del 1.871 en què sortí la revista mare LA RENAIXENSA, són munió les publicacions que van sorgint al voltant d'aquesta. Aquest esperit periodístic cala fondo en Josep Verdú, que sense exagerar podríem afirmar que se'l pot considerar com un dels prohoms de la premsa de la segona meitat del segle XIX, car de poques persones es pot dir que al llarg de la seva vida fundés vuit periòdics i col·laborés en molts més.

Hem vist com Josep Verdú començà a escriure xarades a la CAMPANA DE GRÀCIA, a l'any 1.873, i a partir d'aquest moment la ploma fecunda de Josep Verdú podríem dir que és una font inesgotable de producció. Es pot considerar que col·laborà en cinquanta-una revistes i periòdics del Principat, a on sovintment hi enviava les seves xarades i endevinalles, gènere que juntament

amb les faules ja hem assenyalat que agradava de tractar. Si el 15 de juny de 1.873 feia la seva primera incursió en el camp de la lletra impresa, al cap d'un any ja fundava la seva primera publicació, juntament amb el seu company Miquel Palà, i treia al carrer la publicació setmanal anomenada LA FANTASMA GROGA, que rebia aquest nom per estar impresa sobre paper d'aquest color. La manca de diners provocà que d'aquesta publicació solament se'n publicuessin tres números. Els autors de la publicació però no volien pas reconèixer el seu fracàs econòmic i en el número de comiat deien "essent ambdós casats, no els convenia treballar i perdre". Manera molt fina d'explicar la manca de rendibilitat i fins i tot la ruïnositat de l'empresa. Però això no desanimà pas a Josep Verdú, que sembla que cada un dels fracassos l'esperonés per seguir batallant en el camp de la premsa i així tenim que l'any 1.875 torna a la brega i funda una nova publicació, LA GORRA DE COP. Aquesta publicació també seguí la sort de la primera i se'n publicaren pocs números, la majoria d'ells estaven pràcticament escrits per ell, donat que calia sempre omplir buits i ocupar espais que no ompliria ningú més. En aquest segon periòdic publicà força contes i investigacions poètiques, i presentava tot sovint innovacions a les que era força afeccionat. Dos anys més tard fundà juntament amb altres companys un setmanari anomenat JOCS FLORALS que tingué més sort que els altres i se'n publicaren 41 números. Aquesta publicació fou molt ben acollida a nivell d'altres revistes. Josep Verdú treballà també com a repòrter en diverses publicacions i el trobem a l'any 1.878 com a redactor de la revista "LA CORRESPONDÈNCIA DE BARCELONA" i al 1.885 entrà a formar part de la redacció de la RENAIXENSA, a on hi treballava de gasetiller i de traductor de notícies, i per la seva facilitat de compondre feia també les aportacions per poder tancar el número.

L'entrada de Josep Verdú al món de la lletra impresa a Catalunya coincideix coetàniament amb un important moviment cultural que esdevindrà més tard l'eix de tota ideologia política, ens estem referint a la Renaixença, però, que és la Renaixença? Queda clarament explicitat amb aquesta definició d'Oriol Pi de Cabanyes (5) en el llibre que precisament porta per títol el nom del corrent innovador: la Renaixença és doncs, "el moviment que, d'acord amb el profund canvi estructural iniciat dins de la societat catalana a la segona meitat del segle XVIII, reelabora i enforteix

la consciència diferencial dels membres d'aquesta societat al llarg de tot el segle XIX i d'una manera progressivament dinàmica....". El mateix autor més endavant considera que la Renaixença no és només un fenomen que cal estudiar des del punt de vista literari sinó que cal ampliar-ho a altres camps i naturalment al polític, és el moment en què el federalisme de Valentí Almirall pren una forta empenta i va fonamentant tota la doctrina del catalanisme polític modern. Josep Verdú, doncs, és un home que cau plenament dins de la Renaixença i a més a més és un home profundament arrelat a la incipient doctrina catalanista, així l'historiador Albert Virella (7) considera que Josep Verdú és: "catalanista i federal afí a l'ideari de Valentí Almirall". Per reafirmar aquest punt de la catalanitat del fundador de Lo Carill de Vilanova només cal llegir el poema següent, datat a l'any 1.870:

"Mata una sargantana un noi, la cua  
feta ja trossos, rebotant s'enfada  
semblava renegant, mormola encara:  
Sóc sargantana, sóc sargantana!  
Jo del Catalanisme, sóc la cua  
i encara que em vinguessin a matar  
també diria, rebotent com ella:  
Sóc Cataià! Sóc Català!

No hi ha dubte que l'esperit que desprèn aquesta poesia és d'un sentiment nacionalista —catalanista per l'època— molt arrelat i alhora amb un llenguatge planer i popular, que arribà a tothom, potser per la poca imatge poètica del símil. Sigui com sigui Josep Verdú fou un personatge popular que arribava a tothom i a tots els racons més rebecs a qualsevol treball literari, i hi arribava, precisament pel seu llenguatge, per la seva personalitat, afable i llançada, disposada sempre a una gresca sana, a una gresca sense enverinaments, a una gresca que seria l'ànima més tard de Vilanova. Cal fer esment encara que breument de la participació de Josep Verdú en el primer Congrés Catalanista de l'any 1.880 que se celebrà a Barcelona, Josep Verdú hi fou present i tingué una activa participació en els debats que feien referència a la ponència sobre les tendències dels catalanistes (7).

El mateix moviment de la Renaixença es troba ben aviat dividit entre els partidaris d'implantar-lo entre les classes populars,

per considerar que solament amb l'aportació de les classes populars seria possible que realment triomfés aquesta represa de la identitat catalana, i els que creien que calia aliar-se amb la burgesia perquè aquesta era encara llavors la classe social més emprenedora. Sense entrar en disquisicions sobre quina postura era més vàlida, el que sí que podem dir és que el nostre personatge sens dubte s'agafà a la primera premissa, fou un autor popular car des d'escriure sermons de Carnestoltes fins a fer cançons per a la societat claveriana la Unió Vilanovina, passà per conrear tots els gèneres de la literatura renaixentista. La seva obra és considerabilíssima car alguns autors consideren que n'escriví més de mil cinc-cents. Aquesta fecunditat, també és cert, no anà acompanyada de la mateixa quantitat de qualitat, però això no desmereix gens ni mica a Josep Verdú.

L'any 1.888 el setmanari la CAMPANA DE GRÀCIA treia al carrer el número 1.000 de la seva publicació. Això fou celebrat d'una manera gràfica amb un número extraordinari de la publicació i entre les planes destaca una orla gràfica, que fou reproduïda, on constaven els retrats dels fundadors i dels més antics redactors i col·laboradors. Entre els dibuixos hi consta el de Josep Verdú com a merescut homenatge a l'afany que tingué en les seves col·laboracions i creacions en el món de la premsa, així mateix hi figuren Valentí Almirall, ànima del renaixement polític del catalanisme, Frederic Soler, Tomàs Padró, Eduard Vidal Valenciano i altres escriptors i dibuixants.

Com ja hem assenyalat, l'any 1.877 finalitza l'aventura editorial a Barcelona de Josep Verdú, però això no vol dir que finalitzi el seu desig de seguir al peu del canó en el món de la premsa. Verdú malgrat de residir a Barcelona, sentia sempre una gran atracció per la seva ciutat nadiua, Vilanova, i moltes de les seves obres tenen per protagonistes a vilanovins i algun dels trets del caràcter vilanoví. També, i ja hem dit al principi que Josep Verdú se sentia molt lligat amb el seu cosí Josep Campamà, aquest col·laborà en l'inici de l'aventura periodística de Verdú a Vilanova. Així el 15 de Juny de l'any 1.879 apareix a Vilanova una publicació de caire setmanal amb el nom de LO CARRIL DE VILANOVA. El seu fundador és, naturalment, Josep Verdú, que s'anomena "Quefe d'estació de Barcelona". El seu cosí Josep

Campamà figurarà com a "Quefe d'estació de Vilanova", i encara hi haurà un tercer "Quefe" d'estació, aquest serà a Valls, i serà en Josep Llopis. El nom del periòdic és degut a la coincidència de la sortida de la publicació amb els treballs del Ferrocarril que uniria les ciutats de Barcelona i Vilanova amb la de Valls. Aquest periòdic, o tren com ell l'anomenava, té l'honor d'haver estat la primera publicació que apareixia a Vilanova amb llengua catalana, i que per ser la primera obrirà un difícil i llarg camí que avui malgrat molts desoris encara no s'ha trencat. LO CARRIL DE VILANOVA, com totes les publicacions que fundà Verdú —i la majoria de les d'aquella època— tingué una vida efímera, però no per això planera, car fou plena de sotrecs i entrebancs. Això ho deixa ben clar el darrer número de LO CARRIL DE VILANOVA quan denuncia la maniobra que el porta a dormir definitivament en l'estació de l'oblit. El darrer tren —periòdic— sortí el 31 d'agost de 1.879.

Després d'aquesta primera publicació, Josep Verdú, engrescat altra vegada, sorprenia el món de la premsa vilanovina i treia a l'any 1.881 un segon periòdic, es tracta de LO XIULET DE LO CARRIL, naturalment el tren ja arribava a Vilanova i per tant el que abans era el carril ara ja se sentia sonar, continua així mateix el llenguatge ferroviari, en el segon xiulet —número— hi ha una poesia dedicada a Josep Campamà per Àngel Guimerà amb motiu de la mort del jove poeta cosí de Verdú. Els xiulets no duraran gaire i després d'emudir durant una temporada tornava Josep Verdú a treure una publicació, es tractava de L'ÀNGEL DEL CAMPANAR que feia referència a l'àngel que per aquells dies es polemitzava sobre la col·locació del penell a dalt del campanar, érem l'any 1.883. El mateix any 1.883 tornava a fundar una nova publicació, es tracta aquesta vegada de LO PAGÈS, i finalment poc abans de morir Verdú fundava el seu darrer periòdic: L'ANGELET DEL CAMPANAR. Així doncs això, és una prova més de la fecunditat creadora de GESTUS. En un curt espai de 15 anys funda 8 periòdics, tots escrits en català i sempre amb la ferma voluntat de connectar amb la realitat popular com podria treure's d'analitzar les diverses capçaleres dels periòdics, almenys en els vilanovins estant atents, i eren fidel reflex dels esdeveniments més importants.

Però la carrera dintre el camp de les lletres no acaba en el periodisme. Josep Verdú és un poeta festiu i un comediògraf important, però com ja hem dit no és dels de més alta qualitat, però sí almenys dels de popularitat. Com a poeta Josep Verdú començà la seva carrera publicant faules d'un to "pseudo-moralesc". Tingueren molta acceptació popular les seves caricatures en vers que reflexaven un esperit festiu i lúdic que és el to que mantenen totes les seves publicacions; aquest esperit festiu i lúdic que ja hem assenyalat és el que entronca amb la Vilanova Carnavalesca, i que caracteritza el tarannà Vilanoví. Podria assegurar-se que Verdú confeccionà més d'un sermó de carnaval, l'anonimat de l'autoria d'aquests populars versos fa que hàgim de posar entre interrogants el fet de Verdú poeta carnalesc. Tot i així, coneixent la poesia de Verdú, quasi bé podria assegurar-se.

L'obra poètica de Josep Verdú és una obra dispersa llevat del petit llibret intítulat BROTS, posteriorment en un folletó de la Il·lustració Catalana. És una obra que cal cercar-la en els llocs més diferents, des de les fulles dels calendaris fins a nombrosos periòdics que acceptaren i divulgaren la seva obra de poeta. No hi ha dubte que al ser poeta prolífic fou també un poeta guardonat en nombroses ocasions i en algunes d'elles ho fou en indrets dels Països Catalans, com al Rosselló o a València. Cal fer esment de l'existència d'un folletó inèdit, citat per Pujol Bernadó, (8) anomenat Cent Fulls. Com a bon vilanoví Josep Verdú procurà participar en els fets vilanovins. Al marge de la seva creació periodística, Verdú féu composicions d'americanes per a la Unió Vilanovina, i la mort li estroncà la producció de L'ODA A VILANOVA que, a base del material subministrat per Josep Coroleu, estava escrivint per ser presentat al primer Certamen Literari organitzat per l'Ateneu Vilanoví.

En el camp del teatre, Verdú, hi féu una aportació petita en publicacions, però a l'entendre dels crítics de l'època si Verdú hagués viscut més temps segurament hauria portat innovacions al teatre d'aquell temps. Verdú agradava de tractar temes humans, casolans, del poble, amb el llenguatge directe i planer que acostumava a utilitzar; el seu teatre és de divertiment, potser fugint una mica de la transcendència que en aquells moments es volia donar a les representacions, però aquesta manca de transcendèn-



cia també servia per apropar més l'obra al públic. Conreua així mateix la sarsuela i combinà molt bé el teatre amb la música donant una mica d'entrada a la comèdia musical. Entre les seves obres destaquen: "Dilluns", "Jan Petit", "Catalunya", "Dubtar a l'honra"..... i, molts altres títols que seria impossible d'esmentar.

Josep Verdú, aquest apòstol de les lletres vilanovines morí el 9 de juny de 1.885, als 32 anys d'edat quan hom esperava d'ell el millor. El fet provocà la natural reacció entre els poetes i la premsa de l'època que li dedicà sentits elogis; destaquem entre ells els de Frederic Soler que digué de Verdú: "Mal comprès per lo món. Tant com valgues no t'estimaren". I, tanmateix és ben cert, Vilanova deu retre homenatge al poeta, al periodista, en definitiva a l'home que treballà per aixecar el nivell cultural de la nostra vila. L'home que estimà Vilanova i que li dedicà els més sentits versos:

l'esprit lo guardal cel y així és ma vida  
de mi eixa terra te l'apariencia,  
tu'm tens l'esprit, lo pensament y'l cor.

\*\*\*\*\*

## NOTES:

- (1) PRISMA Núm. XXI, Juliol de 1.935, número dedicat íntegrament a Josep Verdú i Feliu en el cinquantenari de la seva mort.
- (2) Diari de Vilanova núm. de 9 de Juny de 1.979, "Vilanovins del passat, Josep Verdú i Feliu, fundador de diversos periòdics en català" Àngel Olivé i Gatell.
- (3) Notes del meu Carnet, Josep Verdú i Feliu, 9 de Juny de 1.885, per Antoni Pujol i Bernadó, Prisma núm. XXI, juliol de 1.935.
- (4) Idem.
- (5) Oriol Pi de Cabanyes "La Renaixença", Dopesa, Barcelona 1.979, Col. Conèixer Catalunya núm. 20.
- (6) Albert Virella i Bloda "Les classes socials a Vilanova al Segle XIX" Ed. Dalmau Barcelona 1.977. Col. Episodis de la Història 216-217.
- (7) Jordi Galifre i Illamola-Simal, "El Primer Congrés Catalanista (1.880)" Dalmau editor, Barcelona 1.979, Col. Episodis de la Història núm. 240.
- (8) Notes del meu Carnet, Josep Verdú i Feliu, 9 de juny de 1.885, per Antoni Pujol i Bernadó, Prisma núm. XXI, juliol de 1.935.

